

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 23.

Lördagen den 20 februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 39, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming;

nr 40, med förslag till lag innefattande vissa bestämmelser om insändande till hovrätt av underrätts dombok;

nr 41, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden;

nr 30, angående ersättande av vissa förskottsvis utgivna medel; och

nr 31, angående pension å allmänna indragningsstaten åt sergenten vid Gottlands infanteriregemente J. O. A. Ahlqvist.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen herr A. P. Elisson (N:o 117) som sedan den 18 febr. 1915 varit härstädes vårdad för eryci-pelas facici nephritis haemorrhagica ännu kvarligger, intygas.

Stockholm och Sabbatsbergs sjukhus den 20 febr. 1915.

Georg Engstrand,

leg. läkare.

Underläkare med. avd. I.

§ 3.

Enligt den 17 innevarande februari fattat beslut företogs nu val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, än även sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till

Andra kammarens protokoll 1915. Nr 23.

valmän:

herr *Adelswärd*,
» *Andersson* i Höckerum,
» *Berg* i Munkfors,
» *Carlson* i Herrljunga,
» *Christiernson*,
» *Edbom*,
» *Hellberg* i Lycksele,
» *Henrikson*,
» *Kristensson*,
» *Lindman*,
» *Magnusson* i Tumhult,
» *E. A. Nilson* i Örebro,
» *Nilsson* i Bonarp,
» *Olsson* i See,
» *Palmstierna*,
» *Persson* i Norrköping,
» *Rydén* i Malmö,
» *Röing*,
» *Schotte*,
» *Sommelius*,
» *Ström*,
» *Söderberg* i Stockholm,
» *Vahlqvist* och
» *Waldén*.

en var med 144 röster; samt

suppleanter:

herr *Gabrielsson*,
» *Jonsson* i Gumboda,
» *Svensson* i Kompersmåla,
» *Olofsson* i Åvik,
» *Nilsson* i Kristianstad och
» *Bäcklund*,

en var med 131 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den här ovan angivits, genom lottning.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition nr 35, angående upplåtelse av vissa kronan tillhörande områden till Malmergets municipalsamhälle.

Vidare föredrogs Kungl. Maj:ts likaledes å bordet vilande proposition nr 37, angående disponerande av medel för understödjande av arbetslösa tobaksarbetare; och yttrade därvid

*Vid remiss av
propositionen
nr 37.*

Herr Lithander: Herr talman! Kungl. Maj:t begär i denna proposition rättighet att använda medel av ett redan beviljat anslag till understödjande av nu arbetslösa och framdeles arbetslösa tobaksarbetare. Att det gäller arbetslöshet i ganska stor omfattning, framgår därav, att den 1 februari i år voro 1,520 tobaksarbetare arbetslösa. Och man beräknar, att den 1 maj i år 2,700 skola vara utan arbete. Nu angiver emellertid denna kungl. proposition enbart en väg nämligen den att med penningmedel stödja dem, som äro arbetslösa. Jag ber därför, då denna proposition kommer att remitteras till annat utskott än det, som behandlar en i denna kammare förut inlämnad motion, som har samma syfte, att få erinra om, att det finnes en annan väg att gå nämligen den att giva arbete åt dessa arbetslösa. Ett mycket stort antal svenska fabrikanter har med anledning av den i denna kammare väckta motionen n:r 74 förklarat sig beredda och villiga att vid bifall till densamma bereda arbete under en tid framåt.

Jag skall be att få taga kammarens tid något i anspråk med att relatera, vad dessa fabrikanter förklara sig villiga till.

»Stockholm den 5 februari 1915. Härmed få vi meddela, att, därest den i riksdagens andra kammare väckta motionen n:o 74 angående straffstämpelns uppskjutande till den 1 juni 1916 godtages, förbinda vi oss att arbeta med full arbetsstyrka till den 1 juni detta år, såvida ej oförutsedda saker inträffa. Stockholm som ovan Ph. U. Strengberg & C:o Aktiebolag, Jakobstad.»

Jag vill nämna, att dessa fabriker, som här förklara sig villiga här till, äro av ganska stor betydighet.

»Malmö den 17 februari 1915. Om den i riksdagens andra kammaren väckta motionen n:o 74 om stämpelns å tobaksvaror uppskjutande till den 1 juni 1916 blir av riksdagen bifallen, kommer detta att inverka på vår cigarrfabrikation så, att vi kunna fullt sysselsätta våra arbetare, 84 stycken, till den 1 juni detta år. Högaktningsfullt, John Letterstedt, Firma A. Letterstedt & Son.»

»Härmed få vi meddela, att, därest den i riksdagens andra kammaren väckta motionen n:o 74 angående straffstämpelns uppskjutande till den 1 juni 1916 godtages, förbinda vi oss att arbeta med full arbetsstyrka till den 1 juni detta år. Göteborg den 1. 2. 1915. Axel Stiberg & C:o.»

»Malmö den 6 februari 1915. Aberopande dagens telefonsamtal vilja vi bekräfta, att, för den händelse motionen N:o 74 i andra kammaren om stämpelskattens förlängande på ett år i stället för de nu beslutade fem månaderna går igenom, inverkar detta på vår härvarande cigarrfabrik, vari vi sysselsätta bortåt ett 70-tal arbetare, sålunda, att vi i stället för att upphöra med fabrikationen i slutet av mars månad skulle kunna fort-

Vid remiss av sätta ända till 1 juni i år. Högaktningsfullt, Alfred Lindahls
propositionen Import Aktiebolag. Alfred Lindahl.»
nr 37.

(Forts.)

»Gävle den 11 februari 1915. Med anledning av Eder anhållan i skrivelse av den 8 dennes om meddelande, huru arbetstillgången i våra fabriker skulle ställa sig, om straffstämpeln uppskjutes till den 1 juni 1916, få vi äran meddela, att vi anse det vara nödvändigt, icke blott att straffstämpeln tillämpning uppskjutes till nämnda tidpunkt, utan jämväl att den i § 43 bestämda tid för realisation av det hos fabrikanterna den 1 juni kvarvarande lager av färdiga tobaksvaror utsträcker till innevarande års slut.

Om en dylik ändring kan genomföras, skulle vi med all säkerhet kunna sysselsätta samtliga våra 300 arbetare till tiden för monopolets ikraftträdande, varemot vi i motsatt fall måste vara betänkta på att redan nu ytterligare minska arbetstiden samt att i sammanhang därmed entlediga vår arbetarepersonal med cirka 25 procent per månad. Högaktningsfullt P. C. Retting & C:o.»

»Med anledning av den i riksdagens andra kammare väckta motionen nr 74 om uppskjutande till den 1 juni 1916 av den stämpel av kronor 5:— resp. kronor 1:— å tobaksförpackning, som monopollagen föreskriver skall inträda den 1 november i år, bedja vi att vördsamt få meddela, att vi, därest denna motion blir av riksdagen bifallen, komma att sysselsätta alla hos oss anställda arbetare i full utsträckning till den 1 juni i år.

Då möjligheten till försäljning på grund av ovannämnda stämpel är nästan ingen, hava vi, sedan tiden för monopolbolagets ikraftträdande blivit bestämd, arbetat på lager uteslutande för att giva våra arbetare arbetsförtjänst. Vi se oss dock inom kort nödsakade att avskeda samtliga arbetare, därest icke den beträffande motionen blir av riksdagen bifallen. Vi tillåta oss fästa uppmärksamheten på den stora arbetslösheten bland tobaksarbetarna. Skulle den beträffande motionen antagas, äro vi för vår del övertygade om, att arbetarna skulle åter kunna normalt sysselsättas. Göteborg den 6 februari 1915, för Tobaksfabriks Aktiebolaget Göta, Hj. Eliason.»

»Göteborg den 10 februari 1915. I anledning av Eder skrivelse av den 8 dennes få vi meddela, att vi undantagande några dagsarbetare för närvarande sysselsätta två cigarrmakare och lika många cigarrettmakare, som vi dock antagligen snart nödgas permittera. Om införandet av straffstämpeln uppskjutes till den 1 juni 1916, tro vi oss kunna giva arbete för ytterligare minst ett 30-tal cigarr- och cigarrettmakare. Detta dock beroende på blivande försäljningskonjunkturer. Högaktningsfullt, för Göteborgs Cigarr- & Tobaks Fabriks Aktiebolag, Artur Ericsson.»

»Ystad den 11 februari 1915. Till följd mottagen skrivelse från herr Alfred Lindahls Importaktiebolag i Malmö får jag härmed meddela, att, i händelse den i riksdagens andra kammare väckta motionen nr 74 om stämpelskattens förlängande på ett

år i stället för de nu beslutade 5 månaderna går igenom, kommer detta att inverka på min härvarande cigarrfabrik, vari jag för närvarande sysselsätter närmare ett 20-tal arbetare, sålunda att jag i stället för att i det närmaste upphöra med fabrikationen inom mars månads utgång skulle kunna fortsätta densamma med nuvarande arbetsstyrka till den 1 juni i år. Högaktningsfullt, Fr. Eliason J:or.»

*Vid remiss av
propositionen
nr 37.
(Forts.)*

»Helsingborg den 11 febr. 1915. I samråd med Skånes övriga tobaksfabrikanter tager jag mig härmed friheten meddela, att för den händelse den i riksdagens andra kammare väckta motionen nr 74 om stämpelskattens förlängande på ett år i stället för de nu beslutade fem månaderna går igenom, inverkar detta på min närvarande cigarrfabrik, vari jag nu sysselsätter ett 60-tal arbetare, sålunda, att jag i stället för att upphöra med fabrikationen i slutet av mars månad skulle kunna fortsätta ända till den 1 juni i år. Högaktningsfullt, P. C. Strandqvist.»

»Stockholm den 9 februari 1915. Med anledning av Edert cirkulär av i går rörande riksdagens motion om uppskjutande av straffstämpeln tillämpning till den 1 juni 1916 och en dylik ändringsinverkan på vår cigarrettfabrikation med avseende å ökad sysselsättning för våra arbetare, hava vi härmed äran meddela följande. Enligt författningsförslaget torde monopolbolaget komma att tidigare än den 1 juni 1915 övertaga våra fabriker. Som en följd härav kunna vi alltså för närvarande icke med visshet räkna med en längre återstående arbetstid än 2 1/2 månader. Riksdagens antagande av den föreslagna förändringen torde väl knappast kunna ske förrän ett gott stycke in i mars eller kanske senare. Sålunda skulle den tid, under vilken vi annars skulle kunnat öka vår tillverkning, bliva inskränkt till måhända 1 1/2 månad. Det är väl tvivel underkastat, huruvida vi för en så kort tidrymd skulle vilja återupptaga eller ens öka vår fabriksdrift. Av dessa orsaker torde straffstämpeln uppskjutande icke direkt påverka ökat arbetstillfälle hos oss. Annorlunda torde saken emellertid ställa sig för mindre fabrikanter och även för sådana fabrikanter, vilka icke i likhet med oss på grund av stort lager redan i avsevärd omfattning hava vidtagit avskedande av arbetare. Dessa fimmor, synes oss, skulle med den föreslagna ändringen i lagen kunna arbeta normalt ända till monopolets ikraftträdande.

Att arbetslösheten avhjälpes genom förändringen även i annat hänseende, äro vi böjda att tro. Sålunda kommer forceringen av fabrikanternas försäljningar till handlarne och av inköpen från allmänhetens sida, som otvivelaktigt äger rum, därest de nuvarande bestämmelserna om, att tiden utgår den 1 november, bibehållas, i avsevärd grad att mildras, därest vederbörande finge tid på sig intill den 1 juni 1916, och handlanden vågade då köpa av monopolbolaget, som härigenom tidigare finge upptaga tillverkningen i större utsträckning.

Sammanfatta vi det ovanstående, är det således vår upp-

Vid remiss av fattning, att en förändring av lagen i berörda hänseende skulle
propositionen verka förbättrande på arbetstillfällena inom tobaksbranschen.
nr 37.

(Forts.)

Vi vilja icke underlåta påpeka, att just på grund av de i dagarna införda exportförbuden från Tyskland utestänges möjligheten till import från det landet, ett förhållande, som inverkar synnerligen fördelaktigt på den svenska industrien och därmed också borde tala för uppskjutandet av straffskattetillämpningen. Med en obehindrad import från Tyskland skulle nämligen det argumentet med visst fog kunna framföras, att importen ökades i ohejdad grad under dem tid, som återstår till monolets ikraftträdande, nämligen den 1 juni 1915, därest vederbörande skulle hava ett helt år på sig från den dagen att realisera, vad som importerats. I förhoppning, att vi med dessa rader hava bidragit till belysandet av frågan, hava vi äran teckna, Högaktningssfullt, Aktiebolaget Förenade Svenska Tobaksfabriker. Theodor W. Jeansson.»

Jag har, herr talman, härmed velat anhänga, att dessa svenska industriidkares syn på saken må få åtfölja ärendet vid dess behandling inom statsutskottet.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Jag hade för min del icke trott, att det i denna sak skulle bli någon debatt, då det gäller remiss av en proposition om redan arbetslösa och blivande arbetslösa inom tobaksindustrien. Då emellertid herr Lithander här sökt vid remissen framställa förhållandena på sådant sätt, att, om man blott och bart uppskötte den så kallade straffstämpeln på ett år i stället för fem månader, så skulle arbete kunna beredas åt en del arbetslösa till den 1 juni, så tarvar denna synpunkt några förklarande ord.

Jag är den förste att medgiva, att, under förutsättning att riksdagen skulle gå med på att besluta och skulle kunna besluta — ty märk väl, att nu har en överenskommelse träffats mellan statsmakterna och ett bolag — skulle kunna, säger jag, framflytta stämpeln, arbete skulle kunna beredas till den 1 juni, såsom alla dessa industriidkare säga. Men man stannar också vid den 1 juni och talar ej om, hur fortsättningen skulle bli, och det är i den punkten, som svagheten ligger i dessa intyg, ty svårigheten endast uppskjutes, så att tobaksarbetarnes svåra förhållanden, som inträdde i september i fjol, komma att fortsätta i stället för att taga slut den 1 juni, och de komma att fortfarande vara arbetslösa en ganska lång följd av månader. Jag skall bevisa det, för att kammarens ledamöter skola bli i tillfälle att få del av, vad som avses med denna »straffstämpel».

I författningen stadgas, att befintliga lager av tobaksvaror, som ännu finnas kvar i handeln, skola den 1 november eller, fem månader efter monolets ikraftträdande, beläggas med stämpel till belopp av 5 kronor för förpackning, innehållande cigarrer och cigarrcigarretter samt en krona för förpackning, innehållande tobaksvaror av annat slag.

Vad är avsikten med denna stämpel? Avsikten är ej att

åstadkomma, som här angives i alla intyg, något slags straff utan att åstadkomma en sådan ordning, att man ej igångsätter ett monopolbolag den 1 juni, som ej blir i tillfälle att försälja sina producerade varor förrän ett år därefter. Ty det inser var och en att, om det lämnas öppen rätt för handlandena att sälja, kommer det som hittills att bli en avsevärd import av tobaksvaror. Dessa skola säljas under det närmaste året. Förbrukningen uppgår till en viss mängd, och man kan ej öka förbrukningen obegränsat. Det finnes redan ett avsevärt överskott av dylika varor i riket, och resultatet av den höga stämpelns uppskjutande blir intet annat, än att monopolbolaget under första halvåret av sin verksamhet visserligen kan arbeta på lager men har små utsikter att kunna sälja något av sina tillverkade varor. En sådan anordning är det naturligtvis ej ur statsmakternas synpunkt önskvärt att få till stånd, ty hela monopolanordningen är tillkommen för att giva *statsverket* inkomst. Kan monopolbolaget ingenting försälja under ett halvår, blir det ingen inkomst åt statsverket och en avsevärd missräkning beträffande monopolet.

Vid remiss av
propositionen
nr 37.
(Forts.)

Jag vill ytterligare stryka under, att i detta avseende är det min bestämda och fasta övertygelse, att det ur statens synpunkt är fördelaktigt att bibehålla det, som redan är föreskrivet. Däremot kan jag mycket väl gå med på, att ur de enskilda fabrikanternas synpunkt och likaså — och kanske framförallt — ur grossisternas synpunkt ett uppskjutande av stämpeln vore en präktig och trevlig anordning, ty därigenom skulle mycket penningar komma att hamna i deras fickor, då man i verkligheten genom monopolet försökt undvika detta.

Jag begärde i allt fall ordet för att framhålla en annan sak och den rör det understöd, som i denna proposition föreslås åt arbetarna.

Som vi alla veta, har monopolets införande åstadkommit en avsevärd försämring i tillverkningsförhållandena och arbetslöshet, och detta var oundvikligt, ty man måste rensa bort dessa massor av gamla lager, som finnas, och fabrikanternas lager kan man ej förklara sig villig att övertaga. Såväl monopolbeslutet som den tillökning, vilken kom i september, och som fabrikanterna togo till förevändning för att höja priset alldeles orimligt, båda dessa orsaker ha verkat så, att ganska stor arbetslöshet redan rått under ett par, tre månader och kommer att vara under vårens lopp. Ju närmare man kommer den 1 juni, dess mer kommer den att ökas, varefter arbetsförhållandena så småningom komma att övergå till normala. Tobaksarbetarnes arbetslöshet är sålunda ej som annan arbetslöshet orsakad av krisen enbart utan av förhållanden, som ej rönt inflytande därav, såsom civilministern mycket riktigt angivit. Men när så är förhållandet, kan jag icke gilla denna form av understöd eller finna de belopp, som föreslås, vara vare sig tillräckliga eller rättfärdiga. I propositionen avses intet annat, än att de understöd, som skola utgå till arbetslösa tobaksarbetare, ej skola vara större, än vad vilken

Vid remiss av
propositionen

nr 37.

(Forts.)

som helst arbetslös erhåller, som genom krisens inverkan blivit utan arbete. Skillnaden är endast, att tobaksarbetarna skola erhålla detta uteslutande av statsverket av de anslagna fem miljonerna, så att kommunerna skola slippa lämna något understöd åt tobaksarbetarne. Det är, som vi förstå, ej vidare tröstande för dessa människor, som ifråga om arbetslöshet stå i annat förhållande än de, som genom den allmänna krisen blivit arbetslösa, att erhålla understöd i den form, som här föreslås. Behovsprincipen skall fortfarande ligga till grund, det vill säga att den, som samlat åt sig några hundratal kronor, skall ej få understöd, utan det skall ske en undersökning, om den arbetslöse verkligen behöver understöd.

Jag kan ej finna denna form vara riktig, och jag skall be att få anföra, huru den tyska riksdagen gjorde för några år sedan, då man vidtog ändringar i beskattningen av tobaksvaror. Genom de ändringar, som vidtogos i Tyskland ifråga om tobaksvarornas beskattning, blev en stor mängd tobaksarbetare arbetslös. Tyska riksdagen anslag då sammanlagt fyra miljoner mark, som utdelades i understöd till arbetslösa arbetare utan hänsyn till behovet. Man lade till grund medelveckoförtjänsten för en tysk cigarrarbetare, och så erhöi i understöd av staten varje arbetslös tobaksarbetare, om han var ogift $\frac{3}{4}$ av veckoförtjänsten, och om han var gift något mera. Detta fortsatte man med och minskade så småningom, till dess det utjämnade sig själv. Varje arbetare fick understöd, vare sig han behövde det eller icke. Därför att riksdagen vidtagit åtgärder, som försatt honom i arbetslöshet, ansåg man det rimligt att gå till väga på det sättet, och jag anser, att samma princip borde följas i vårt land, det vill säga behovsprincipen skulle icke vara grundläggande, utan den principen, att de, som blivit arbetslösa på grund av åtgärder, som statsmakterna vidtagit för att öka sina inkomster, därför även borde av staten hållas skadeslösa. Och jag anser då, att de böra erhålla ett större understödsbelopp än som här föreslås, och erhålla det icke därför att de behöva det, utan därför att det är rättfärdigt att ge understöd åt människor, som utan eget förvållande genom en åtgärd av statsmakterna blivit arbetslösa.

Jag har velat framhålla dessa synpunkter vid remissen av propositionen, och jag vill i övrigt tillkännage, att jag under kommande vecka ämnar väcka en motion, som ytterligare kommer att belysa detta ämne.

Herr Hildebrand: Herr talman! Jag dristar så mycket hellre upptaga kammarens tid några få minuter, som redan de två anföranden, som här hållits, visa, huru olika meningarna kunna vara i denna fråga. Jag tror, att riksdagen i Kungl. Maj:ts proposition nr 37 om understöd åt de arbetslösa tobaksarbetarna har fått en mycket svårbehandlad och ur principiell synpunkt mycket betänklilig fråga på sitt bord. Det förefaller mig, att ingen kan överblicka konsekvenserna av ett bifall

till denna proposition, och dock skulle jag vilja tillägga, att situationen kan bli sådan, att man, ehuru man inser det farliga i att gå med på detta förslag, dock nödgas göra det. Jag vill därför icke i och med detta anförande hava sagt, att jag för min del skall undandraga mig att med min röst söka lösa en av de följdfrågor, som kommit efter monopolbeslutet. Jag anser endast, att saken är så viktig, att den kan förtjäna att något belysas.

Av motiveringen till den kungliga propositionen, som finnes uttalad i statsrådsprotokollet, framgår, att förhållandena efter framläggandet av den kungl. propositionen i tobaksfrågan utvecklats på ett sätt, som icke kunnat förutses, så nämligen, att ett större antal arbetare förlorat sin anställning, och att beslutet om tobaksmonopolets införande uppenbarligen är den huvudsakliga anledningen härtill. Ja, det är nog alldeles riktigt, att det inom Kungl. Maj:ts regering och den riksdagsmajoritet, som genomdrev beslutet, saknades uppfattning av den utveckling som kunde väntas följa, men jag vill här fritaga minoriteten från den uppfattning, att även den skulle hava bortsett från konsekvenserna. Jag för min del framhöll dessa konsekvenser i en reservation till tobaksutskottets betänkande, och här i kammaren tillät jag mig uttala några ord, som jag här vill uppläsa.

Jag framhöll, att tobaksindustrin skulle komma i en svår ställning. »Kan man då tänka sig», frågade jag, »att någon enda fabrik skulle våga som förut arbeta fullt och lägga upp lager? Nej, det tror jag inte är möjligt, och jag har bland annat inhämtat, att Förenade svenska tobaksfabrikerna redan ligga med fyra månaders lager och att hos vissa återförsäljare finnes lager för många månader, ja, till och med för ett år.»

Jag berörde därefter den sak, som herr Lithander här dragit fram, och tillfogade:

»Detta är detsamma, som att efter en viss övergångstid finnes ingen möjlighet att sälja de forna fabrikernas tillverkningar utan stora förluster antingen för fabrikerna eller för minuthandlarna. Följden av detta måste bli — och den uppfattningen har jag fått bestyrkt, när jag talat med olika fabrikanter och handlande — att fabrikerna endast komma att tillverka på beställning, de våga ej göra annat. Följden av detta måste återigen bli, att fabrikerna tvingas släppa en del av de nuvarande arbetarna och möjligen även av nuvarande kontorspersonal.»

Jag vill härmed hava påpekat, att varningar komma fram i den mest bestämda form, och jag är ledsen att se, att våra farhågor egentligen hava överträffats. Nu är frågan, om staten skall lämna ett direkt understöd till dessa arbetare — och man väntar att de arbetslösa antal skall stiga till oroväckande storlek — eller om staten skall söka åstadkomma sådana ändringar i uppgörelsen om tobaksmonopolet, att fabrikerna kunna lämna arbete och arbetslön åt ett mera betydande antal arbe-

*Vid remiss av
propositionen
nr 37.
(Forts.)*

Vid remiss av
propositionen
nr 37.
(Forts.)

tare. Det förefaller mig ur principiell och praktisk synpunkt, ur statens välförstådda nyttighetssynpunkt icke vara tvivel om att den senare vägen vore den lämpligare. Här har herr Nilsson anfört, att i så fall skulle statens inkomster av monopolet under första året minskas. Ja, det är möjligt, men mot den minskningen måste vägas vad staten under en framtid kan komma att få utbetala till de arbetslösa, då konsekvenserna skulle dragas av ett bifall till den nu framlagda propositionen.

Jag tror, att detta kan komma att innebära sådana ekonomiska uppförfingar från statens sida, att de överstiga den förlust, som skulle uppstå under det första monopolåret.

Herr Lithander har redan påpekat ett sätt, som skulle för fabrikerna möjliggöra arbetet en viss tid framåt. I en annan motion är här framlämnat förslag, att monopolbolaget skulle vara skyldigt att inom vissa bestämmelser inlösa lager hos fabrikanterna. Med denna ändring skulle man trygga arbetstillfällena kanske bättre än på den andra vägen, och jag tycker, att man även skulle kunna få sådana bestämmelser, att icke monopolbolaget skulle behöva övertaga mindervärdiga lager.

Det finnes således vägar antydda i framlagda motioner, som skulle kunna i hög grad befria staten från detta direkta understöd till arbetarna — ett understöd, som kan bli så mycket betänkligare, som monopolbolaget icke kan komma i tillfälle att återtaga alla de arbetare, som nu gå arbetslösa, låt vara att på vissa håll de arbetslösa icke avskedas, utan permitteras, för att sålunda kringgå bestämmelsen att endast arbetare, som äro i arbete och tjänst vid monolets slutliga införande, skola få ersättning. Jag misstänker dock, att ett bifall till den föreliggande kungliga propositionen komme att medföra krav på, att större ersättning efteråt skulle betalas till de arbetare, som ej kunna sysselsättas vid monopolet.

Jag tror därför, att man noga bör tänka på denna kungliga proposition, utan att jag därmed vill hava sagt, hur jag kommer att till sist personligen ställa mig till propositionen.

Herr Lithander: Herr talman! Jag har begärt ordet för att framhålla, att mitt anförande enbart var avsett att peka på en väg, som tyckes vara naturligare att gå på i detta fall, nämligen att så mycket som ske kan söka bereda arbetarne förtjänst genom arbete hellre än genom understöd, d. v. s. i den mån så ske kan. I övrigt får understöd taga vid.

Jag vill påpeka, att jag ej ingått i någon kritik av själva förslaget, utan det har endast varit min önskan att vid denna frågas behandling få de svenska tillverkarnes syn på saken beaktad.

Jag skall be att i anledning av herr Nilssons uttalade farhåga för fortsatt arbetslöshet även framgent få säga, att nu råder här visserligen arbetslöshet, men vi kunna ju i viss mån avhjälpa den genom att bereda arbete, såsom här är föreslaget. Skulle vi, därför att vi kunna befara, att det möjligen framdeles kan inträffa ar-

betslöshet, uraktlåta att ge det arbete, som bjudes, åt dem, som för närvarande få gå utan? Jag kan ej följa den ärade talaren i den tankeången. Och jag vill framhålla, att även om det antagandet skulle ha sin befogenhet, att framgent komme att inträffa svårigheter för monopolbolaget att sysselsätta sina arbetare, bör man komma ihåg, att detta monopolbolag dock är en organisation, som förfogar över — jag vill minnas — inemot 58 miljoner kronor och som har hela landet till marknad. Kan man då ej tänka sig, att det är lättare för detta bolag att emotse och möta en eventuell arbetslöshet och fördela arbetet under olika år och att vi sålunda inte på den grunden, av omsorg härför, behöva låta folket gå utan arbete nu?

Vid remiss av
propositionen
nr 37.
(Forts.)

Jag vill även påvisa en annan sak, nämligen att detta monopolbolag icke endast har att fylla det normala behov, som nu täckes av den tillverkning, som hittills ägt rum inom riket, utan genom de bestämmelser, som nu äro antagna, inträffar det förhållandet, att en stor del av importen kommer att minskas och det behov, som nu fylles av importerade varor, kommer därför i stället att få tillgodoses av den inhemska produktionen. Där har man alltså en ökning i tillverkningen att räkna med för monopolbolaget, med vilken jag för min del är övertygad om att det fullväl kan möta den ökade arbetslöshet, som möjligen i en framtid kan vara att emotse.

För övrigt tror jag det är klokt att i detta fall som i andra låta varje dag ha sin omsorg, och den omsorg vi nu närmast behöva hysa, det är att försöka med de medel, som stå oss till buds, ge arbete och inkomst åt de stora skaror tobaksarbetare, som för närvarande äro utan arbete.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman! Jag måste ånyo säga några ord i anledning av att herr Lithander sökte göra gällande, att han med sitt anförande endast avsåg att visa, att om man gick den väg han i motionen pekat på, så skulle man kunna undvika arbetslösheten, åtminstone under närmaste tiden. Utöver detta ville han sedan bestämt göra gällande, att det skulle vara en bagatell för monopolbolaget att även efter den 1 juni lägga tillverkningen så, att man kunde fördela den överproduktion, som fanns, på flera år. Det är just med hänsyn härtill synnerligen stor skada, att inte herr Lithander kan komma i tillfälle att realisera denna plan, ty om man tränger närmare in på detta problem, så finner man, att det inte är så värst enkelt, och jag vill som ytterligare skäl framhålla, att ej i någon av dessa skrivelser antytts, att t. ex. Förenade tobaksfabrikerna äro beredda att återta sin till över 1,000 personer uppgående arbetslösa personal för att sysselsätta den till 1 juni. Är det för övrigt någon som tror, då det faktiskt i närvarande stund finnes ett överskott av färdiga varor, särskilt inom Förenade tobaksfabrikerna, uppgående till 25 å 30 miljoner cigarrer, att detta företag kan vara villigt att återtaga sina arbetare i så stor utsträckning? Jag vill med detta säga, att även om man bifölle en

Vid remiss av
propositionen
nr 37.
(Forts.)

sådan framställning som den, varmed herr Lithander sökt lösa detta problem, nämligen att tiden för ikraftträdandet av bestämmelserna om stämpeln skötes fram, skulle man ändå inte komma ifrån arbetslöshetsproblemet, ty det skulle ändå finnas en massa tobaksarbetare, som skulle bli arbetslösa, och det skulle bli fler, ju närmare man kommer 1 juni. Man blir sålunda visst inte på detta sätt fri från omsorgen om de arbetslösa.

Därutöver vill jag ännu en gång stryka under, att staten har med ett bolag, som skall enligt i en viss författning fastställda grunder bedriva ifrågavarande verksamhet träffat ett avtal, enligt vilket bolaget på de och de fastställda grunderna skall sköta sin verksamhet, och på de grunderna skall bolaget alltså svara för, de belopp, staten i skatt skall erhålla. Bland dessa grunder äro bestämmelserna om stämpeln, som efter fem månader från 1 juni skall införas, en av de väsentliga hörnstenarna i denna överenskommelse, och det är, som herrarna förstå, omöjligt, även om riksdagen aldrig så gärna ville, att göra en dylik ändring, som man ej förutsåg eller hade någon tanke på, när detta kontrakt en gång undertecknades.

Till herr Hildebrand skulle jag vilja säga, att då han försökte framföra den synpunkten på saken, att man genom att övertaga färdiga varor, d. v. s. hela lager, skulle kunna råda bot på arbetslösheten, konsekvenser kunna uppstå i samband med ett sådant övertagande, som det inte blir så lätt att taga. Nu bedrivs ju tillverkningen med användande av råtobak, för vilken betalas en högre tullsats än som är stipulerad under monolets verksamhet. På råtobak är tullen sålunda nu 2 kronor högre än den blir efter 1 juni. Varorna äro alltså tillverkade under denna dyra tull. För dessa varor, som monopolbolaget skulle överta och släppa ut i marknaden — ett lager, som räcker kanske en eller två år — skulle monopolbolaget alltså inte bara betala den högre tullen, d. v. s. erlägga de högre pris, som i följd härav betingas, utan man skall också lägga på varan en prispförhöjning, som motsvarar den skatt, som statsmakterna beslutat att lägga på dessa varor, när de släppas ut i marknaden. Problemet löses sålunda ej så lätt. Det blir helt enkelt en ekonomisk omöjlighet för monopolbolaget att kunna bibehålla de priser som nu gälla, och man får bereda sig på en avsevärd ökning — för att nu inte tala om att monopolbolaget på detta sätt kan få massor av okuranta varor, som man kanske inte på en tre år fram i tiden skall kunna få sälja. Monopolbolaget skulle alltså få sådana lager, att det finge börja verksamheten med realisation av i kvalitet allt annat än högt stående cigarrer. Det är sålunda inte alltför lätt att ordna detta, som herr Hildebrand gör gällande, och denna sak har sina sidor. Men det är inte detta det här nu gäller och det är inte det jag skulle tala om. Jag har nu, när propositionen nu skall remitteras till statsutskottet, velat framhålla, att herr Lithanders försök att avhjälpa arbetslösheten långt ifrån är lämpligt, och samtidigt har jag velat understryka,

att statsutskottet vid behandlingen av frågan måste utgå ifrån, att ersättning skall utgå till tobaksarbetarna och att den bör utgå efter andra principer än de, som ligga till grund för understöden i följd av den övriga, genom krisen åstadkomna arbetslösheten.

Vid remiss av
propositionen
nr 37.
(Forts.)

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag tycker, att vi gärna litet var kunna vara ense med herr Lithander i hans tankegång att, om riksdagen på något sätt kan bidra till att industrien kommer i normala gångor fortast möjligt, skall man ej underlåta att göra det, ty inte ligger det i arbetarnes intresse att endast få understödsfrågan ordnad, i synnerhet ej på de grunder Kungl. Maj:t föreslagit. Någon tvekan, som herr Hildebrand tycktes hysa, därför att han varit av annan mening än majoriteten, när monopolbeslutet fattades, huruvida riksdagen är skyldig att bisträcka de arbetslösa tobaksarbetarna, kan väl icke gärna ifrågakomma. Principen härvidlag är redan erkänd i och med detta besluts fattande, genom vilket ersättningsplikten är fastställd. Nu har ju en stor del tobaksarbetare tidigare än som man förutsett skulle ske drabbats av arbetslöshet. Då är det riksdagens oavvisliga skyldighet att träda hjälpanne emellan. Det, som meningarna kunna dela sig om och även göra det, är dels, huruvida de grunder Kungl. Maj:t föreslagit äro acceptabla och dels huruvida de föreslagna beloppen äro tillräckliga. Jag finner för min del intetdera vara fallet. Vad jag framför allt saknar i Kungl. Maj:ts proposition är en bestämelse om att understödet skulle ha någon retroaktiv verkan av ett eller annat slag. Vi skola erinra oss, att många och långa månader gått, under vilka ett stort antal arbetare varit arbetslösa. Arbetarnes egen organisation har under dessa månader, sedan monopolbeslutet fattades, betalat ut ungefär 30,000 kronor i arbetslöshetsunderstöd, ett oerhört belopp för en så liten organisation. Jag skulle helst vilja se — och det är jag även betänkt att väcka motion om — att till Tobaksarbetareförbundet återbetalades åtminstone någon del av detta belopp, som förbundet fått betala ut på grund av den arbetslöshet som uppstått till följd av riksdagens beslut. Detta skulle åtminstone ur min synpunkt vara en mycket acceptabel form.

Ja, herr talman, det är dessa synpunkter jag vid remissen av denna proposition har velat framföra.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att hänvisa ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma avgivna yttrandena till statsutskottet.

§ 6.

Härefter föredrogs var för sig och hänvisades till lagutskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 190, av herr *Hellberg*

i Ljungskile *m. fl.*, nr 191, av herr *Rydholm m. fl.* och nr 192, av herr *Rydholm*.

§ 7.

Bevillningsutskottets betänkanden nr 5 och 6, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 8.

Ang. proportionellt valsätt vid val till skolråd m. m.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående användande i vissa fall av proportionellt valsätt vid val till skolråd samt gemensamt kyrko- och skolråd, begärdes ordet av motionären.

Herr Hallén, som yttrade: Herr talman! Orsaken till att jag fastän motionär i alla fall biträtt det utlåtande, som här föreligger, tillsammans med en del kamrater från samma parti inom utskottet, är att vi, som där i alla fall understött motionen, erkänt, att det föreligger vissa skäl för att, som utskottet självt säger, upptaga denna fråga om framförande av proportionalismen inom det kommunala livet i större sammanhang, så att den skulle tillämpas såväl vid val på kommunalstämmen som på kyrkostämman. Det är därför också som vi icke haft något att invända emot utskottets realbeslut, men vi ha i alla fall ansett oss skyldiga att på åtskilliga punkter anföra reservation mot den motivering, som utskottet kommit till.

Om man då ser igenom betänkandet, så ser man här och där ett och annat, som väl kan vara anledning att säga någonting om. Så exempelvis framhåller utskottet, att proportionella val hittills tillämpats i de fall, där antingen valets vikt eller de skärpta meningsmotsättningarna gjort en sådan valmetod nödvändig, och det tillägges på något annat ställe, att det är därför icke en godtycklig gräns som dragits, då man tillämpat proportionella val på vissa områden men däremot hittills mycket noggrant aktat sig för att införa dem på andra områden. Därav skulle man möjligen kunna draga den slutsatsen, att utskotts-majoriteten anser, att kommunala val på kommunal- och kyrkostämman äro val, som icke äro av samma vikt och betydelse som andra, eller val, där meningsmotsättningarna icke äro så skärpta, som de äro exempelvis vid val till landsting eller stadsfullmäktige. Därom kan man emellertid hysa en annan uppfattning.

Så framhåller också utskottet i ett annat sammanhang, att vid röstsammanräkning kan man icke använda samma beräkningsgrund som nu sker vid val t. ex. till stadsfullmäktige och icke heller vid val inom stadsfullmäktige, utan man skulle i så fall behöva tillgripa den röstmetod, som användes exempelvis vid val till landsting. Jag får för min del säga, att däri kan jag icke alls finna något som helst avskräckande. Men då

säger utskottet, att skulle man med kanske bibehållande av den graderade skala vi nu ha låta valet ske efter samma princip som vid val till landsting, så skulle hela röstproceduren bliva synnerligen invecklad, och man menar, att då kommer bristen på vederhäftiga och kunniga röstsammanräknare att göra sig gällande. Ja, det är alldeles visst att där finns en praktisk svårighet, som man icke får blunda för. I motionen har framhållits att man skulle kunna tänka sig, att respektive länsstyrelser finge röstsammanräkningen om hand. Mot detta invänder utskottet, att det blir att betunga länsstyrelserna i allt för hög grad, vilket naturligtvis kan ha fog för sig. Men det hindrar icke, att om god vilja i denna sak förefunnits man kunnat peka på andra vägar att lösa frågan. Så har under debatten i konstitutionsutskottet framhållits att vi ha en sådan institution som domhavandena, vilka kanske utan att bli alltför överansträngda kunde få syssla med en sådan röstsammanräkning. Man kan även tänka sig andra utvägar. Vid tidigare debatter om proportionalismen har uttalats tanken på att få något centralt ämbetsverk, som verkställde alla slags röstsammanräkningar. Man kunde också tänka sig en sådan möjlighet som att man anordnade instruktiva kurser för personer från varje kommun, så att det verkligen inom varje svensk kommun funnes garanti för att åtminstone någon person fanns, som vore kompetent att handhava en sådan röstsammanräkning. Men det är i alla fall uppslag och tankar, som utskottet för sin del icke har velat taga någon befattnings med.

Ang. proportionellt valsätt vid val till skolråd m. m.
(Forts.)

Sedan framhåller utskottet, och det är ju dess huvudsakliga skäl för avslag, att det ligger något oegentligt däruti att man bryter ut skolrådsvalet speciellt från övriga kommunala val och säger, att, om man över huvud taget skall giva sig in på frågan om kommunalproportionalismen, så bör frågan tagas upp i hela sitt sammanhang. Jag vill då först i förbigående säga, att det finnes dock ett och annat skäl, varför man skulle kunna våga sig på en utbrytning av skolrådsvalen. Först och främst kan man väl säga att ett skolrådsvals betydelse och funktion inom en kommun är av en särreget viktig art och att det också kunde vara skäl i, om man vill gå på experimentets väg, att begynna på ett visst begränsat område och där se, både i vad mån svårigheter kunna förefinnas och i vad mån behovet är mer eller mindre framträdande. Så nog hade det kunnat finnas skäl för att på detta sätt så att säga successivt bana väg för proportionalismen på detta område.

Men i alla fall har detta varit utskottets huvudskäl, som vi också under nu rådande förhållanden icke velat resa någon invändning emot. Men jag kan icke uraktlåta att dock peka på, att det är en smula egendomligt i utskottets resonemang, när det först säger: skola vi nu införa proportionella val, så blir det ganska besvärligt, ty vi veta icke, om det finnes röstsammanräknare, men å andra sidan säger: skola vi införa proportionella val,

Ang. proportionellt valsätt vid val till skolråd m. m.

(Forts.)

så bör det vara över hela linjen, samt sedan säger efteråt, att då blir den nämnda svårigheten att få tag i röstsammanräknare ännu mer aktuell. Det må icke förtänkas oss, om vi under sådana förhållanden ställt oss en smula tveksamma gentemot utskottets uppriktighet i denna fråga. Det ser nästan ut, som om man ville passa på i sista ögonblicket, innan man avfärdar motionen, att stapla upp ytterligare svårigheter. Det är nästan, som om utskottet i allra sista delen av utlåtandet en smula ville taga bladet från munnen och visa upp, att ju mer man tittar på denna sak, desto mer tycker man,, att perspektivet börjar verka avskräckande. Trots de försiktigt valda ordalagen tycka vi, att det lyser igenom en skäligen sval sympati för proportionalismen i allmänhet och den kommunala proportionalismen i synnerhet. Och det framträder här, tycker jag åtminstone, en viss likgiltighet för den rättvisa representation i den kommunala styrelsen, som enligt min uppfattning kan vinnas endast med hjälp av proportionalismen. Ty där denna föres fram åtminstone som en fakultativ rätt — det är det, som är meningen och icke att den skall göras obligatorisk — skulle tillvaron av ett dylikt skydd för minoriteten verka hämmande på lusten till maktmissbruk, varjämte man för att undvika tidsspillan bara i nödfall skulle vilja tillgripa denna valmetod. Men den kommunala proportionalismen skulle dessutom verka uppfostrande och bana väg för ökad tolerans och förståelse. Det inser var och en som vet, på vilken låg nivå de kommunala intressestriderna i vårt land stå. Åt den synpunkten, och efter min uppfattning ganska viktiga synpunkten, offrar utskottet knappast några ord alls eller strängt taget en eller två rader. Men däruti att några kamrater jämte mig reserverat sig mot vissa delar av utskottets motivering, tror jag mig våga påstå ligger kanske något sympatiskt. Jag tror, att det parti, som ju nu tycks vara på ständigt marsch framåt mot ytterligare erövring av den politiska makten, det parti alltså, som skulle kunna tänkas i framtiden begagna sig av de resurser, som ett obegränsat majoritetsvälde erbjuder, låter sig i alla fall angeläget vara att visa sin goda vilja att giva minoriteten även på det kommunala området dess trygga och obeskurna rätt. Det är det, herr talman, som för mig synes såsom en glädjande företeelse, och utan att yrka något i övrigt vill jag sluta med en hänvisning till det sist sagda och uttala den förhoppningen, att när denna fråga nu ändå måste falla, den likväl faller i riktning framåt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 2 angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1916, i vad densamma innefattar förslag om bevil-

jande av årliga understöd åt vissa personer, ävensom en i ämnet väckt motion; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 10.

Till avgörande förelåg vidare bankoutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 3, angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader för år 1916, i vad densamma innefattar förslag om beviljande av årliga understöd åt vissa personer, dels ock en i ämnet väckt motion.

Punkten 1:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2:o), angående förhöjning av årliga understödet till förre arbetsledaren vid telegrafverket Håkan Alfred Olsson.

*Ang. förhöjt understöd
åt f. arbetsledaren
H. A. Olsson.*

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 117, hade herr *Kloo* föreslagit, att årliga understödet till förre arbetsledaren vid telegrafverket Håkan Alfred Olsson måtte från och med år 1916 under hans återstående livstid höjas från 300 kronor till 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte besluta, att det av 1912 års riksdag åt förre arbetsledaren vid telegrafverket Håkan Alfred Olsson beviljade årliga understöd, 300 kronor av telegrafverkets medel, skulle från och med år 1916 utgå med ett till 480 kronor förhöjt belopp.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Hedenstierna*, *Wickman*, *Montgomery*, *Söderberg* i Stockholm, *Berg* i Munkfors och *Jonsson* i Gumboda, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Söderberg* i Stockholm yttrade: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, är det hela 120 kronor som skiljer utskottet och reservanterna åt. För staten kan det ju icke betyda så mycket, men för mannen ifråga betyder det mera. Det är sex reservanter i utskottet för motionen; det fattades bara en röst i att motionären fått majoritet i utskottet, ty det är en av de för motionen röstande, som icke blivit antecknad som reservant här. Således voro utsikterna för honom i utskottet att få de 600 kronorna rätt stora. Men det gick dock icke. Jag tvivlar emellertid icke på att denna kammare skall för sin del finna det behjärtansvärt att giva honom de 600 kronorna.

Såsom framgår av de handlingar, som åtföljde propositionen

Andra kammarens protokoll 1915. Nr 23.

Ang. förhöjt understöd åt f. arbetsledaren
H. A. Olsson.
 (Forts.)

1912, hade mannen ådragit sig sjukdom i telegrafverkets tjänst. Han var sysselsatt med arbete då han blev fördärvad. Sedan har han fått sin arbetskraft nedsatt men släpat sig fram under en följd av år, tills han omsider lyckades få myndigheternas uppmärksamhet riktad på sig samt erhålla de sedvanliga 300 kronorna, som naturligtvis är för litet att leva på. Det är för litet att leva på och för mycket att svälta ihjäl på. Jag har ansett, att när en arbetare varit i förmansställning och haft en inkomst av 2,100 kronor, så att han efter vanliga pensionsberäkningsgrunder utan tvivel oaktat sin brist på tillräckligt antal tjänsteår, i likhet med vad som många gånger beslutats i riksdagen, skulle fått $\frac{2}{3}$ av sin inkomst i pension, så är det en ringa gård av rättvisa, att han i ersättning får de 600 kronorna. Jag skall, herr talman, med dessa korta ord be att få yrka bifall till reservationen.

Vidare anförde:

Herr Carlsson i Herrljunga: Då jag i denna fråga ställt mig på utskottsmajoritetens ståndpunkt, skall jag med några ord angiva skälen härför. Den föregående ärade talaren har refererat fallet Olsson, så jag kan avstå från att göra det. Då frågan förekom till behandling i utskottet, gällde det ju för utskottet att söka få någon utgångspunkt att bedöma den ifrån. Det är ju ganska svårt att fatta ställning till en dylik fråga, då riksdagen så sent som år 1912 beviljat en pension av 300 kronor åt denne person och nu år 1915 en motionär kommer och begär, att detta belopp skall höjas till 600 kronor. Då det, som sagt, gällde att söka få någon utgångspunkt för att motivera önskvärdheten av att beloppet åtminstone i någon mån höjdes, så var jag den förste att yrka på, att denne arbetsförman Olsson skulle jämföras med arbetsledaren Frans Herman Nilsson, vilken år 1909 beviljades en pension av 480 kronor. Men denne Nilsson hade icke mindre än 30 års tjänst i statsverket, under det att Olsson icke räknade mer än 18 tjänsteår. Jag var då av den meningen, att om man gav Olsson en lika stor statspension som Nilsson, så skulle man därmed hava gottgjort den försummelse, man möjligen förut låtit komma sig till last beträffande den förstnämnde. Jag tänker särskilt på den långa tid, som förflutit från olycksfallet till dess han fick pension. Då jag, som sagt, först framställde detta yrkande och majoriteten slöt sig därtill, så kunde jag helt naturligt icke följa reservanternas, alldenstund jag ansåg och fortfarande anser, att det dock kan medföra ganska farliga konsekvenser att så där utan annan motivering, än att några ömmande omständigheter föreligga, gå med på att höja pensionsbeloppet så avsevärt, som man här vill göra. Jag skall emellertid icke bliva ledsen, om reservanternas yrkande, som också är motionärens, blir av andra kammaren bifallet. Emellertid har jag ansett mig böra klargöra min ställning i frågan.

Med anledning av vad jag sagt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Adelswärd: Herr talman! Jag har icke blivit antecknad bland reservanterna, och orsaken är den, att jag icke var närvarande, när utskottsutlåtandet justerades. Emellertid har jag inom utskottet anslutit mig till den mening, som omfattades av reservanterna. Skälen till detta äro i huvudsak de, som den förste ärade talaren anförde. Jag anser, att man icke bör vara bunden vid den beräkning av understödet, som gjorts för lång tid tillbaka av telegrafverket, och att många skäl tala för, att denne man bör få det högre understöd, som av motionären här föreslagits. En ordinarie anställd med motsvarande tjänst, som ifrågavarande person förrättat under senare delen av den tid, då han var arbetsför, får vida högre pension än det understöd, som här av motionären föreslagits.

Av dessa grunder vill jag ansluta mig till reservanterna och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag har icke deltagit i behandlingen av detta ärende, men om jag hade gjort det, skulle jag hava ställt mig på reservanternas sida.

Det är nu ett par saker, som icke framhållits men som tala för det högre beloppet och som jag skall be att få nämna. Denne man var redan år 1893 berättigad till pension, fastän ingen ställde om, att han fick den. Även om han då blott fått det lilla belopp, som utskottsmajoriteten vill tilldela honom, utan ränta på ränta, så är det nu bortåt 9,000 kronor, som staten, om jag så får säga, kuggat honom på. Det synes mig, som om det vore rättvist, att staten nu i någon mån gottgjorde detta och beviljade honom en pension av 600 kronor, som han enligt normala grunder för dylika pensioner är berättigad till. I första kammaren, där man är sparsam, då det gäller små pensionsbelopp, fanns dock så starka sympatier för reservationen, att utskottets hemställan bifölls med endast 10 rösters majoritet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Söderberg i Hobbarn: Jag har för min del icke mycket emot, om kammaren beviljar det högre belopp, som motionären föreslår. Inom utskottet har jag emellertid biträtt utskottsmajoritetens beslut, huvudsakligen av de skäl, som anföras här i utskottets utlåtande.

Denne man har varit i telegrafverkets tjänst, såsom av handlingarna framgår, i 17 eller 18 år. Han kom in i telegrafverket som arbetare vid omkring 18 års ålder och var omkring 36 år gammal, när han tog avsked från tjänsten. Under de tre första åren var han arbetare och sedan under fyra år arbetsförman och därefter arbetsledare i 10 år, från den tid, 1879, då han ådrog sig skada i arbetet.

Visserligen vill jag icke neka till, att det finnes åtskilliga ömmande skäl, som tala för, att denne man får ett högre be-

Ang. förhöjt
understöd
åt f. arbets-
ledaren
H. A. Olsson.
(Forts.)

Ang. förhöjt
understöd
åt f. arbets-
ledaren
H. A. Olsson.
(Forts.)

lopp än dessa 300 kronor, som riksdagen nyligen beviljat, då han är sjuklig och har några oförsörjda barn. Men jag tänker på, vilka konsekvenser detta skulle draga med sig i allmänhet, och om man räknar med, att denne man icke vore berättigad att komma i åtnjutande av pension, utan att det endast är genom riksdagens goda vilja som han fått sina 300 kronor i understöd. Nu när utskottet behandlade detta ärende, var utskottsmajoriteten ganska tveksam om, huruvida man skulle frångå eller förorda en ändring i riksdagens så nyligen fattade beslut, men man ansåg, att det fanns åtskilliga ömmande omständigheter, som talade för, att något större understöd borde beviljas — pension bör man icke tala om i detta fall. Därför var utskottsmajoriteten med om att, i likhet med vad som skett beträffande en annan person, arbetsledaren Frans Herman Nilsson, bevilja denne Olsson ett understöd på 480 kronor. Nilsson har dock varit i statens tjänst 30 år, medan Olsson blott varit det i 17 à 18 år. Men, som sagt, just med hänsyn till de omständigheter, som förefunnos här, ansåg sig utskottet kunna gå med på att giva Olsson 480 kronor, och för min del anser jag, att det skulle vara en god sak, om riksdagen beviljade detta, och jag ber därför också att få förena mig i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr Hellberg i Lycksele: Jag har icke varit i tillfälle att deltaga i detta ärendes vare sig behandling eller slutbehandling inom utskottet. Om så varit fallit, skulle jag hava ställt mig på reservanternas sida. Utskottsmajoriteten, som ju icke kunnat gå med på hela den av motionären föreslagna höjningen, anser dock, att en dylik höjning är *förtjänt av allt beaktande*. Dessutom anser den också, att härvidlag särskilt ömmande omständigheter föreligga. Ja, det är också min åsikt, sedan jag tagit del av handlingarna, men jag får säga, att jag på grund av både det ena och det andra dock kommit till en något annan slutsats än utskottsmajoriteten, nämligen till att jag anser skäl finnas att tillstyrka motionen.

Herr talman! Med dessa ord vill jag endast säga, att jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen, biföll kammaren berörda motion.

§ 11.

Härefter föredrogs bankoutskottets memorial, nr 8, i anledning av justitieombudsmannens framställning om pension för sekreteraren i justitieombudsmansexpeditionen K. von Matern; och blev utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Till behandling upptogs härpå andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förläggningsorten för hovrätten över Skåne och Blekinge.

Ang. förläggningsorten för hovrätten över Skåne och Blekinge.

I en inom andra kammaren avgiven och till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 17, hade herr *Ekerot m. fl.* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förändring av hovrättens över Skåne och Blekinge förläggning ej måtte för närvarande vidtagas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Ekerot*, som yttrade: Herr talman! Då denna motion avläts till riksdagens andra kammare, saknade motionärerna kännedom om, att Kungl. Maj:t genom beslut den 31 december 1914 redan förordnat om hovrättens över Skåne och Blekinge förläggning till Malmö. Även om detta faktum varit bekant, hade detta dock icke förhindrat denna motions framkomst, men motionärerna hade nog kommit till en annan slutledning, och den slutledningen hade varit, att något uttalande från riksdagens sida borde hava begärts.

Beträffande det utskottsbetänkande, som här föreligger, kan man säga, att utskottet helt och hållet underlåtit att taga ställning till frågan. Jag skall icke härför klandra utskottet, ty det är alldeles påtagligt, att när Kungl. Maj:t redan fattat sitt beslut, så behöver icke utskottet, om jag så får säga, taga ställning till frågan, men å andra sidan vill jag göra gällande att utskottet naturligtvis icke heller hade behövt underlåta att taga ställning till densamma, ty meningen med motionen är i alla fall tydlig och klar.

Jag har den uppfattningen, att denna fråga medför ganska stora konsekvenser, och jag vill ur den synpunkten med några ord beröra densamma. Då jag emellertid är bosatt i den stad, som förlorar hovrätten, kan det möjligen uppfattas, som om endast rena lokalsynpunkter gjorde sig gällande för mig. Så är icke fallet, ty jag anser, att en fråga som denna icke bör betraktas ur lokala synpunkter i annan mån, än då dessa synpunkter kunna sammanfalla med statsnyttans. Jag vill då framhålla, att jag anser, att fastän frågan redan är avgjord på administrativ väg, så borde icke riksdagen därför underlåta att uttala sig angående lämpligheten av överdomstolens förläggning till Malmö. Jag går nämligen ut från den synpunkten, att även om Malmö stad genom det erbjudande, som gjorts och även godtagits av

Ang. förlägg- regeringen, tryggtat utgifterna för anskaffande av lokal och
ningsorten för flyttningen till Malmö, så kommer denna fråga sannolikt icke
hovrätten över att bliva utan ekonomisk betydelse för staten, och jag är också
Skåne och övertygad om, att riksdagen i sinom tid kommer att i detta
Blekinge. hänseende få tillfälle att behandla frågor, som beröra den ekono-
(Forts.) miska sidan av denna sak.

Det framhålles här, att ett avgörande är träffat, men detta avgörande anser jag knappast vara oryggligt, och i varje fall anser jag icke, att riksdagen bör fränsäga sig den prövningsrätt, som frågans vikt ovillkorligen kräver. Jag ber att få framhålla, att detta icke är någon ny praxis utan något, som riksdagen redan förut gjort. När det gällde regementsförläggningarna, begärde nämligen riksdagen, att få dessa förläggningar underkastade en ny prövning, även t. o. m. sedan staten uppgjort kontrakt med de olika städerna.

Vidare vill jag framhålla, att jag icke anser lämpligt att här i kammaren upptaga en sakdebatt i frågan. Det finnes ju annars sakliga synpunkter att beröra, och olika åsikter kunna göras gällande därvidlag, men även om det finnes skäl, som tala för en förflyttning, äro dock dessa skäl icke av den beskaffenhet, att de krävde ett omedelbart avgörande. Jag ber nämligen att få framhålla, att här torde inom kort komma att föreläggas riksdagen den länge väntade rättegångsreformen och i samband därmed en del frågor, som beröra just domstolarna och deras organisation. Jag anser att denna fråga, hovrättens läge, lämpligen bort anstå för att prövas i samband med rättegångsreformen och omläggningen av hela processväsendet. Då hade icke några som helst lokala synpunkter fått göra sig gällande, utan då hade frågan kommit fram i det sammanhang, vari jag anser att den bort komma fram.

Jag ber att få erinra om att hovrättens förläggning icke är från gårdagen, hovrättens förläggning till Kristianstad är snart hundraårig, i det att nämligen hovrätten upprättades 1820 och trädde i verksamhet 1821. Det är således ett ganska långt vistande i Kristianstad, som genom det föreliggande Kungl. Maj:ts beslut kommer att avbrytas.

Jag har nu icke mycket mera att tillägga. Endast det vill jag framhålla, att riksdagen förut på enskild motionärs framställning prövat denna fråga. Sålunda var den föremål för riksdagens behandling 1884 liksom 1894, och då avgivna motioner gällde hovrättens förflyttning till annan plats. Emellertid blevo dessa motioner avslagna av riksdagen.

Med vad jag sagt, kommer jag icke att motivera något yrkande. Jag finner ett yrkande i detta fall vara skäligen betydelselöst, men jag ber att få framhålla, att denna fråga möjligen kan framkomma för riksdagen i annat sammanhang än genom denna motion. Om och när ärendet förekommer i annat sammanhang, hoppas jag och uttalar den förvisningen, att icke kammarens bifall till femte tillfälliga utskottets nu föreliggande

framställning, däri det hemställt om avslag på motionen, skall utgöra något hinder för att frågan i annat sammanhang och på annat sätt upptages till den prövning, som den bör underkastas. Med detta har jag velat säga några ord vid frågans avgörande, och jag ber att ytterligare få understryka min uppfattning, att riksdagen eller kammaren icke genom att biträda utskottets förslag kommer att för framtiden binda sig.

Ang. förlägg-
ningsorten för
hovrätten över
Skåne och
Blekinge.
(Forts.)

Härefter anförde:

Herr Löwegren: Jag är fullt överens med den siste ärade talaren om att denna fråga icke bör betraktas från rent lokala synpunkter, och jag tror, att hovrätten haft fullständigt rätt, då den i ett av sina uttalanden har sagt, att det är högre intressen, som förestavat förflyttningen till Malmö, än de lokala intressen, vilka möjligen kunde tala för att hovrätten skulle bibehållas i Kristianstad.

I sin motion anlägger emellertid den ärade motionären sådana synpunkter, som mer eller mindre måste anses såsom väsentligen lokala, och han ställer även Malmö stad i en belysning, som jag icke anser vara fullständigt rättvis. Han börjar nämligen med att påstå, att det är Malmö stad, som 1908 och 1911 gjort hemställan till Kungl. Maj:t om att hovrätten måtte förflyttas till Malmö. Detta är i och för sig ett fullständigt riktigt påstående, men han har glömt att tillfoga det, som har den största betydelsen i detta sammanhang, nämligen att det är Svenska advokatsamfundets avdelning för Skåne och Blekinge, som åren 1908 och 1911 enhälligt ingått med mycket väl motiverade framställningar till Malmö stadsfullmäktige, att fullmäktige ville till Kungl. Maj:t ingå med en dylik anhållan.

Det är sålunda juristerna själva, som från början talat i denna sak, och det är sedermera den ena juridiska myndigheten efter den andra, som uttalat sig och med stor styrka understrukit, att Kristianstads enskilda intressen icke böra här i någon högre mån beaktas. Tre gånger har hovrätten uttalat sig för förflyttningen. Lunds juridiska fakultet har enhälligt uttalat sig för förflyttning till Malmö, märk väl till Malmö, icke till Lund, som man kunnat vänta, om lokala hänsyn fått göra sig gällande. Slutligen har justitierådet Hellner, till vilken motionen hänvisats, eftersom han har den förberedande utredningen angående rättegångsreformen om hand, även förklarat sig utan tvekan förorda förflyttningen till Malmö. Det är sålunda en rad av auktoriteter, som uttalat sig och framhållit, att det är tungt vägande skäl, som tala för att förflyttningen bör äga rum. Under sådana förhållanden tycker jag, att det spelar mindre roll, om motionären och andra kristianstadsrepresentanter framhålla, att skälen icke äro tungt vägande.

Jag skall icke gå in på de olika skäl, som framhållits av olika myndigheter, vilka uttalat sig, men jag skall likväl taga fasta på en enda omständighet, som kanske har varit den mest avgörande för hovrätten, då den föreslagit förflyttning till Malmö, nämligen rekryteringsfrågan. Motionärerna hava sagt, att ingen människa nå-

Ang. förlägg-
ningsorten för
hovrätten över
Skåne och
Blekinge.
(Forts.)

gonsin märkt, att rekryteringen icke skett lika bra i Kristianstad som vid någon annan hovrätt här i landet, och redan dessförinnan hava Kristianstads stadsfullmäktige i en skrivelse sagt detsamma. Man har räckt vackra blommor till hovrätten och sagt: ni har skött er förträffligt. Men hovrätten har varit tvungen att betacka sig och starkt understrukt i det ena uttalandet efter det andra, att den anser rekryteringen vara ofördelaktig, och att den måste bättre ordnas, därigenom att hovrätten förläggas till en större plats.

Man har bland annat framhållit, att det är så svårt att få unga aspiranter i Kristianstad. Där hava ofta tvenne olika ämbeten fått uppehållas av samme man, och ofta har det hänt, att det åtgått blott två månader i Kristianstad, för att en person skulle få fiskalsförordnande, medan det i Svea hovrätt tager två år. Detta beror på att man i Kristianstad har svårt att få tillräckligt med folk, som ingår i hovrätten. Man har frågat, varpå detta förhållande beror? Naturligtvis helt enkelt därpå, att om det icke lyckas för en person att slå sig fram i hovrätten och måste lämna Kristianstad, veta alla människor, att han blivit prickad.

Detta är endast ett av de skäl, som talar för en förflyttning. Ett annat, som även i hög grad understrukits av hovrätten, är behovet att komma i närheten av en juridisk fakultet, ty man menar, att det är nödvändigt att hava den förbindelse mellan praktik och teori, som man endast har, när domstolen är förlagd till närheten av någon universitetsstad. Märk väl: denna kontakt mellan universitetet och domstol fordras icke blott av hovrätten utan i lika hög grad från den juridiska fakultetens sida, ty juridiska fakulteten har å sin sida mycket starkt understrukt behovet att få hovrätten förlagd i närheten av Lund, för att därigenom de yngre juristerna skola hava tillfälle att samtidigt bedriva studier och komma i kontakt med praxis.

Jag skall icke gå in på ytterligare skäl, som framdragits, men skulle vilja säga, att det hade varit önskvärt, att en del av dessa skäl fått ett rättvisare bedömande i den av herr Ekerot framlagda motionen, och jag skall så till slut icke blott på de formella grunder, som utskottet framfört, utan även på grund därav, att jag är övertygad, att regeringen icke borde se bort från de sakskalet, som tala för en förflyttning, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L i n d h a g e n: Jag vill giva den förste talaren rätt däri, att det är alldeles lönlöst att här försöka framföra de olika synpunkter, som kunna tala för eller emot den beslutade förflyttningen. Den siste talaren har inlåtit sig på detta och framfört de s. k. malmöintressenternas synpunkter. Jag skall icke tillåta mig bemöta dem, ehuru jag kan försäkra honom, att mycket kunde sägas även mot de synpunkter, han framställt, och att vissa av dessa synpunkter skulle visa sig vara fullkomliga chimärer, ifall man skulle inlåta sig på dem aldrig så litet.

Det är en annan fråga däremot, vars beaktande kanske skulle hava gjort, att denna sak fått en fullt saklig behandling, och det

är den frågan, jag skall beröra, nämligen att enligt min uppfattning detta ärende är av beskaffenhet, att riksdagens yttrande enligt gammal konstitutionell praxis med synnerligt fog bort av Kungl. Maj:t inhämtas. Och det finnes så mycket större anledning till att Kungl. Maj:t bort göra det, som stadsfullmäktige i Kristianstad såsom representanter för de intressen, som blivit lidande, hava i särskild framställning och, som jag tycker, på mycket goda skäl hemställt, att Kungl. Maj:t ville låta infordra riksdagens yttrande.

Detta, att flytta en sådan gammal domstolsinstitution från den plats, där den så länge verkat, till en annan stad, tangerar i alla fall den allmänna processlagstiftningen så mycket, att det kan anses som ett missförhållande, att det icke är föreskrivet i författningarna, att riksdagen skall höras över en sådan fråga. Då ligger det i alla fall nära till hands att Kungl. Maj:t här, ännu mer befogat än i många andra frågor, varöver Kungl. Maj:t nu infordrar riksdagens yttrande, hade gjort detsamma. Det är ock en annan synpunkt, som talar därför, nämligen att staden Kristianstad får lida en stor ekonomisk förlust och att flera av dess invånare kanske härigenom bli bragta till ruin. Detta är ju att frångå personerna deras civila egendom, om jag så får kalla det. Det är ju dock en åtgärd, som så nära tangerar även den allmänna civillagen, att det vore på sin plats, att riksdagen också fått yttra sig något i denna sak.

Slutligen har det även framhållits av stadsfullmäktige i Kristianstad, att det nu visserligen är gott och väl, att Kungl. Maj:t — de yttra sig inte så rakt på sak men mena nog det — genom detta schackrande mellan städerna lyckats få penningemedel till eget förfogande. Genom detta schackrande har Kungl. Maj:t satts i tillfälle att slippa begära pengar av riksdagen och därigenom undgått, att riksdagen i alla fall blivit i tillfälle att, när pengarna begärdes, yttra sig om själva saken. Detta kringgående av en naturlig ordning har också sina betänkligheter, och det har i alla fall även ekonomiska konsekvenser för riksdagen, ty här kommer det att byggas ett större hus, som kräver större underhållskostnader med mera, och på riksdagen kommer väl i alla fall, även om enskilda bestrida kostnaderna för denna gång, att vila skyldigheten att framdeles bekosta reparationer och de nybyggen, som bli erforderliga, när tidens tand utövat sin verkan även på dessa byggnader.

Detta är så många sammanlagda omständigheter, att jag för min del inte kan förstå, att Kungl. Maj:t kunnat undgå att bifalla den gjorda framställningen eller att av egen drift underställa saken riksdagens prövning.

Jag får för min del säga, — det är kanske övermodigt, men en riksdagsman är ju berättigad att säga vad han tycker, utan att behöva ha någon särskild makt att ställa bakom orden — att detta är någon reminiscens av det gamla godtycket och föraktet för riksdagen, som man då och då fick kännedom om under de gamla ämbetsministärerna, som inte voro parlamentariskt tränade.

Nu vill jag också säga, att justitieminister Hasselrot har som

Ang. förlägg-
ningsorten för
hovrätten över
Skåne och
Blekinge.
(Forts.)

Ang. förlägg-
ningsorten för
hovrätten över
Skåne och
Blekinge.
(Forts.)

justitieombudsman i ett utlåtande över denna sak framhållit, att den var av den stora betydelsen, att före avgörandet erfordrades en så allsidig betydsning som möjligt, men ehuru han var riksdagens justitieombudsman, så kom han därvid inte till det resultatet, att också riksdagens yttrande borde infordras, utan endast den juridiska fakultetens i Lund. Det är dock så, att vill man verkligen ha en allsidig utredning av denna sak och inte ett förhastat avgörande, lade också riksdagens yttrande bort inhämtas.

När nu ett samhälle och enskilda dess medlemmar komma att lida förluster, skulle det vara mycket mera betryggande för dem och de skulle gå med mera resignation ifrån resultatet, ifall de visste, att åtminstone allt var gjort som skäligen och rimligen bör göras för att saken skall få den allsidigaste prövning. Men genom ett sådant regeringsgodtycke, utan riksdagens hörande, måste det kvarlämnas hos dem som bli lidande härpå, den uppfattningen, att detta har inte gått i laga ordning, och att deras intressen ej ha blivit tillbörligt beaktade.

Herr Löwegren talade om fördelarna av en sådan förflyttning för rättskipningen, och han talade även om andra saker, som kunde spela in här. Den förste talaren erinrade emellertid om, att när militäretablisement skola flyttas och byggas, brukar riksdagens mening inhämtas. Ja, men herr Ekerot, då rör det ju militärväsendet, och det är naturligtvis mycket viktigare än rättskipningen! Det kan väl herr Ekerot förstå! Men i alla fall kan det hända, att det är samma orsaksförhållande, som ligger till grund för förflyttningarna av militäretablisement, som nu ligga till grund för denna förflyttning av en hovrätt. Varför flyttas nämligen kasernerna till städerna? Jo, säkerligen icke minst därför att officerskårerna skola få det angenämare i städerna och kunna få undervisning där för sina barn. Varför vill en stor del av dessa auktoriteter, som herr Löwegren talade om, att hovrätten flyttas till Malmö? Ja, det är väl flera skäl, men naturligtvis spelar det en stor roll, att en stor del av dessa auktoriteter tycker, att det är mycket trevligare i Malmö, som ligger närmare Köpenhamn. Alla dylika omständigheter samverkande göra, att man kommit till detta resultat.

Nu skulle jag gärna vilja framställa något yrkande, herr talman, helst det, att riksdagen skulle förklara, att den anser, att dess yttrande bort infordras, men då jag inte kunnat komma i tillfälle att få någon organisation till stånd från de ledandes sida, som skulle stödja detta, vågar jag, herr talman, inte riskera att framställa ett sådant yrkande, utan jag får nöja mig med att göra de erinringar jag gjort.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att beklaga resultatet av behandlingen av detta ärende såsom det angivits i utskottets förslag. Det förefaller mig att en förflyttning av hovrätten från Kristianstad inte borde göras utan mycket tungt vägande skäl, och de skäl, som av representanten från Malmö nyss framhållits, synas mig icke vara sådana.

Han framhöll, att det var svårt att rekrytera hovrätten i Kristianstad. Det är möjligt, att det är lättare att göra det i en stad som Stockholm, dit alla söka sig. Men jag tror att det är en väl hård dom över hovrätten i Kristianstad att påstå, att rekryteringen har varit så svår, att hovrättens nivå sjunkit. Tvärtom vågar jag påstå, att juristerna i den skånska hovrätten äro fullt jämbördiga med juristerna i övriga hovrätter. Många av dem ha ju avancerat till framskjutna platser i vårt land.

Det andra skälet, som jag också ber att få underkänna, det är, att det vore lämpligt att förflytta hovrätten till Malmö, därför att dess ledamöter då komma i beröring med universitetet i Lund. Skulle så vara förhållandet synes mig, att man borde förr ha flyttat hovrätten till Lund, där den juridiska avdelningen av universitetet och hovrätten kunnat komma i beröring med varandra. För övrigt anser jag, att om avståndet i detta fall är en timme längre eller kortare på järnväg, betyder det föga. Dessutom vill jag påpeka, att hovrätten i Jönköping icke är förlagd till någon universitetsstad, och att avståndet mellan Svea hovrätts förläggningssort och Uppsala ju är större än det mellan Lund och Kristianstad.

För en del år sedan insmög sig tyvärr en ovana — ja, jag vågar säga ovana — då beslut fattades rörande förläggningen av våra regementen. Man tog då icke uteslutande hänsyn till vad försvaret krävde, utan man skulle kunna beteckna tillvägagångssättet närmare såsom ett bortauktionerande av skatteobjekt. Det syntes mig vara ett sätt att gå tillväga, ja, jag vågar knappast kalla det vad jag skulle vilja, men åtminstone var det icke lämpligt, och det förefaller mig, som om man nu ville slå in på samma väg beträffande andra statsinstitutioner. Malmö stad har visst bjudit några hundratusen kronor. Jag vill inte klandra stadens myndigheter därför. Det är tydligt, att de vilja hava en hovrätt, som möjligen kan höja den andliga nivån i Malmö. Men jag håller före, att den andliga nivån i Kristianstad också bör hållas hög. Och Kristianstad är ju beläget mitt i det verksamhetsområde, som omfattas av hovrätten över Skåne och Blekinge. Jag tror nu också, att arbetet inom hovrätten bör kunna gå fullt ut lika intensivt och lika bra i en mindre stad som i en större stad, belägen i närheten av Köpenhamn. Levnadsförhållandena i Kristianstad äro billigare än i Malmö, och är det tydligt, att hovrättens ledamöter, då deras levnadskostnader bli större, antingen måste begära högre avlöning av staten, eller också få de naturligtvis kasta sig in på enskilda uppdrag, vilket kanske inte precis är så gagneligt för rättskipningen. Jag har verkligen den uppfattningen, att, som jag nyss nämnde, några bärande skäl för förflyttning av hovrätten icke förebragts. Det är naturligt, att advokatsamfundet vill ha den närmare sig; jag tror att det har sitt säte i Malmö, fastän advokaterna äro spridda omkring i Skåne, samt att Malmö stad ville ha den förlagd dit. Jag

Ang. förläggningssorten för hovrätten över Skåne och Blekinge.
(Forts.)

Ang. förlägg-
ningsorten för
hovrätten över
Skåne och
Blekinge.

(Forts.)

kan också förstå att även några av hovrättens ledamöter, de yngre, tycka att det är trevligare att bo i en större stad än i en mindre, men dessa skäl äro icke heller bärande.

Jag vet, herr talman, att här finnes intet att göra, ty det är väl icke tänkbart att rubba det beslut, som redan är fattat. Jag begärde ordet som jag nämnde, då jag började mitt anförande, allenast för att till protokollet få antecknat, att jag beklagar den åtgärd, som blivit vidtagen.

Herr Löwegren: Herr talman! Jag skall ej nu här taga upp till bemötande alla de skäl, som äro framförda utav herr Lindhagen, i synnerhet som han och jag äro överens i vissa saker, som t. ex. att det kan vara bra att ha Köpenhamn i närheten. Men jag skulle eljest vilja säga, att talet om att Kristianstad skulle ruineras eller att det skulle bli ruin för enskilda personer där genom att hovrätten förflyttades, tycker jag är litet överdrivet. Kristianstads stadsfullmäktige ha försökt sammanfatta dessa synpunkter i fråga om vad som skulle vara så ruinerande. Och de komma till den slutsatsen, att staden skulle mista 6,000 kronor i kommunalskatt och att den bevillningstaxerade inkomsten i Kristianstad skulle minskas med 140,000 kronor. Det är det mest vägande skälet. Men man bör komma ihåg, att det är 5 miljoner kronor bevillningstaxerad inkomst i staden och att den bevillningstaxerade inkomsten endast för industrien uppgår till 500,000 kronor. Under sådana förhållanden betyda väl inte 140,000 eller 6,000 så mycket. Ännu mindre betyder naturligtvis det »vägande» skäl, som hantverksföreningen i Kristianstad kommer fram med, nämligen att 14 större och 3 mindre lägenheter skulle bli lediga. Det är sådana skäl man kommer fram med för att hovrätten skall bli kvar i Kristianstad, och jag tycker vi kunna vara ense om, att de skälen inte äro så förfärligt tungt vägande.

Däremot torde vi alla vara ense om, att Kristianstad mer och mer blivit en stad, som inte är så centralt belägen inom ifrågavarande jurisdiktionsområde. Den var det, då hovrätten förlades dit, då Blekinge och Kristianstads län tillhopatagna hade 30,000 å 40,000 invånare mer än Malmöhus län, men i våra dagar har en folkförskjutning åt söder och väster ägt rum, som gjort, att Malmöhus län har 70,000 invånare mer än både Kristianstads och Blekinge län tillhoppa, och som Advokatsamfundet i Skåne påvisat, kommer det från Malmö stad ensamt flera mål till hovrätten än från hela Blekinge län. Det föreligger sålunda redan ur den synpunkten starkt talande skäl för en förflyttning. Särskilt tycker jag, att herr Lindhagen skulle ha öppet öga för förflyttningens nödvändighet. Han talar ju alltid om hur förbenad byråkratien och ämbetsvärlden är, och han talar om betydelsen av frisk luft och rörligt liv och annat dylikt. Ja, det är just dessa synpunkter som hovrätten i mycket hög grad understrukit, i det den framhållit, att man får dessa krav bättre tillgodosedda i Malmö i närheten av Köpenhamn än i Kristianstad,

där man har större utsikt att bli mumifierad. Därför tycker jag, att herr Lindhagen skulle ha känsligt sinne för betydelsen av denna förflyttning.

*Ang. förlägg-
ningsorten för
hovrätten över
Skåne och
Blekinge.
(Forts.)*

Jag skall ej närmare ingå på de olika skäl som framhållits av den ärade representanten från Kristianstads län. Men då han talar om att även från Kristianstads hovrätt kommit män, som gått långt i livet, talar han naturligtvis fullkomligt sant. Men det är inte därom striden står. Det är klart, att man vid varje hovrätt till slut kan få dugande personer, som kunna avancera långt, men svårigheten ligger i att få tillräckligt med ungt folk, så att det ständigt kan bli ett gott urval. Det är just aspirantfrågan, som är den svåra för skånska hovrätten, och därvidlag får man väl tro vad hovrättsledamöterna själva säga. Jag skall ta mig friheten att uppläsa en liten del av hovrättens uttalande den 24 april 1911. Den säger: »Upptagandet av nya krafter har understundom vållat hovrättens ordinarie ledamöter bekymmer för hovrättens framtid. Så snart en adjungerad ledamot blir så pass erfaren, att han skulle kunna vara hovrätten till större nytta, kallas denne vanligen till justitierevisionen, en omsättning, som i de senaste fallen varit så hastig, att vederbörande ännu icke hunnit bliva ens adjungerad tjänsteman. Dessa ofta påkommande behov av nya ledamöter nödvändiggöra tillgång till ett ej alltför obetydligt antal aspiranter. Möjligheten till urval måste ju förefinnas, så att hovrätterna besättas med ledamöter, för vilkas skicklighet och duglighet en ej alltför låg nivå är satt.» D. v. s. hovrätten själv har här, såsom mångenstädes annars varit fallet, påpekat nödvändigheten av att det är flera personer än nu, som kunna aspirera på befattningarna.

Vad sedermera frågan om Lund beträffar, böra vi väl i alla fall komma ihåg, att i våra dagar äro Lund och Malmö ungefär så gott som en stad. Där gå, tror jag, 48 tåg om dagen mellan Malmö och Lund, och sålunda är det en oändligt stor lätthet för hovrättsledamöter, som bo i Malmö, att komma till Lund. Jag tror sålunda, att den synpunkten inte spelar någon roll, om hovrätten förflyttas till Lund eller Malmö. Men det finnes andra skäl, vilka äro framhållna av just den bland den juridiska fakultetens ledamöter, som är mest hemma i den saken, nämligen professorn i processrätt, vilka tala för en förläggning icke till Lund utan till Malmö. Det av honom mest framhållna skälet är, att man bör förlägga hovrätten till det pulserande livets stad, Malmö, hellre än i universitetsstaden Lund. På grund härav har den juridiska fakulteten *enhälligt* uttalat sig för förflyttning till Malmö.

För övrigt tror jag, att det finns en massa andra skäl, som skulle kunna framhållas, och jag vet inte, om jag tagit fasta på de främsta, som skulle kunna anföras. Jag tror, att ju mer man betraktar denna sak, får man se, att de skäl, som framdragits av hovrättens ledamöter — vilka ju ständigt uttalat sig för förflyttningen — och vidare av fakulteten av Lund äro tungt

Ang. förlägg- vägande skäl, då däremot de, som framförts från Kristianstads
ningsorten för stadsfullmäktige, måste anses som synnerligen svaga.
hovrätten över

Skåne och
Blekinge.
(Forts.)

Herr Ekerot: Herr talman! Herr Löwegren har ju här understrukit alla de »större intressen», som skulle tala för en förflyttning till Malmö.

Och han slutade med att säga, att ju mer man studerar handlingarna desto mer kommer man under fund med att Malmö är rätta platsen. Ja, om man som herr Löwegren är bosatt i Malmö, kommer man naturligtvis ovillkorligen till den slutsatsen, vad än kan anföras däremot, men lokalsynpunkterna har jag emellertid icke berört i mitt förra anförande.

Herr Löwegren berörde en hel del yttranden från olika håll, ifrån advokatsamfundet, ifrån hovrätten själv o. s. v., men vi få komma ihåg, att när det gällde yttrandet från hovrätten själv, hade den allra yngste ledamoten lika mycket att säga som den äldsta, och följaktligen, då de yngre äro övervägande till antalet och de ju längta till en mera vidsträckt verksamhetskrets och trängta efter att få sysselsättning vid sidan av sin verksamhet vid hovrätten, är det naturligt, att hovrättens eget val skulle komma att röna inflytande härav.

Jag vill emellertid framdra en »lägre synpunkt», som delvis berördes i herr Hamiltons anförande, då han talade om läget. Malmö ligger icke centralt inom hovrättens verksamhetsområde, det kunna vi vara överens om, och det behöver man icke mer än se på kartan för att förstå. Ty när man vet att det område, som hovrätten representerar, sträcker sig ända från Kalmar sund till Skanör och Falsterbo, kan man våga säga att Skanör och Falsterbo ligga ungefär lika bekvämt till för en del av områdets invånare som Malmö i detta hänseende gör. Jag ber att få framhålla, att Kristianstad ligger icke precis i någon avkrok av världen, utan dess kommunikationer äro goda. Även om vi icke ha en järnväg med 48 tåg om dagen, så tror jag att vi ha detta antal tåg på de järnvägar, medelst vilka man kan förflytta sig mellan Kristianstad och Malmö, och ändå tror jag icke, att vi behöva räkna med godstågen, som herr Löwegren troligen gjorde.

Jag ber emellertid att få ytterligare understryka, att om frågan ännu en gång kommer upp, så har kammaren ju icke bundit sig genom att bifalla utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jag har med mitt föregående anförande endast velat framhålla, att jag ansåg, att riksdagen bort höras i denna fråga. För min personliga del har jag inte tagit bestämt parti i själva sakfrågan, men då herr Löwegren inblandade denna och framställde saken, som om jag här redan skulle ha tagit parti i den, vill jag säga, att jag ansåg, att orsaken till att riksdagen bort höras, utom av konstitutionella skäl, var, att jag tyckte, att frågan var ytterligt tvivelsam. Dessutom vill jag säga, att jag har svårt att

förstå, att Malmö, såsom herr Löwegren uttryckte sig, skulle ligga centralare än Kristianstad inom hovrättsområdet, då det ligger i ena ändan av området under det Kristianstad ligger mera mitt uti det-samma.

*Ang. förlägg-
ningsorten för
hovrätten över
Skåne och
Blekinge.
(Forts.)*

Den egentliga orsaken till att jag begärde ordet var, att herr Löwegren rekommenderade flyttningen till Malmö därför, att det var så frisk luft där, varvid han framhöll, att det var ju det jag bland annat sträfvade för. Jag skall då be att få upplysa herr Löwegren, att, ser man saken ur den *personliga* hygienens synpunkt, anses Malmö stinkande kanaler vara mycket hälsovådliga, och ser man den ur den *andliga* hygienens synpunkt, vilket herr Löwegren nog syftade på, och som ju är den viktigaste synpunkten, ha vi nog olika åsikter och olika erfarenhet. Den friska luften i Malmö i detta hänseende skulle väl närmast representeras av den radikalism, som den socialistiska tidningen »Arbetet» företräder, för vilken herr Löwegren är redaktör. Men allt vad jag ansett ha något särskilt av frisk luft i sig, har i den tidningen på senare tider haft en av sina mest nitiska motståndare, ofta till och med ännu kraftigare än i högerpressen, och därför kan jag för min del inte finna, att jag åtminstone skulle få frisk luft därnere, om jag skulle bli tvungen att flytta dit.

Vidare yttrades ej. Kammararen biföll utskottets hemställan.

§ 13.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Persson i Norrköping, som anförde: Enligt av riksdagen under sistlidne september månad antagen lag, äger Konungen, enär riksdagen är samlad eller icke, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, meddela förordnande om att förut gällande, av riksdag och Kungl. Maj:t beslutade bestämmelser angående moratorium må ytterligare förlängas.

Interpellation.

Här i landet nu gällande moratorium omfattar för det första vissa svenska gäldförbindelser till borgenär i andra länder, vilka tillämpa moratorium mot oss och för det andra i vad gäller inhemsk gäld dels att realisation av hypotek, bestående av aktie, banklott eller obligation, icke för närvarande får ske, såvida gäldenär före den 1 februari innevarande år betalat förfallen ränta och dels att hypotek, bestående av inteckning eller annat fordringsbevis, icke får försäljas före den 28 februari, oavsett ränta betalats eller icke.

Från flera håll ha uttalats allvarliga bekymmer för att när de nuvarande moratoriebestämmelserna med denna månads utgång upphöra att gälla, några nya bestämmelser angående moratorium för inländsk gäld icke vidare skulle utfärdas av Kungl. Maj:t. I så fall har man skäl att frukta för att ett större eller mindre antal tvångsrealisationer av panter obehörigen skulle kom-

Interpellation. ma att iscensättas av hänsynslösa och mindre samvetsgranna pantinnehavare och s. k. »förläggare». Förhållandena torde nämligen alltfortfarande vara sådana, att det i vissa fall är förenat med oöverstigliga svårigheter att under närmaste tiden få exempelvis uppsagda inteckningar på nytt placerade.

(Forts) För att stilla den oro, som råder, och för att vinna klarhet i saken. anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande spörsmål:

1. Anser herr statsrådet, att de nu gällande bestämmelserna angående moratorium genom en ny förordning oförändrat böra förlängas? eller — om så icke är fallet —.

2. Vilka bestämmelser angående moratorium anser herr statsrådet böra genom en ny förordning utfärdas för att ersätta de nu gällande?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 14.

Avlämnades följande nya motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 18, med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m., nämligen av:

herr *Rydén* i Malmö, nr 193;

herrar *Nilsson* i Linnås och *Gabrielsson*, nr 194; och

herr *Rehn*, nr 195.

Vidare avgav herr *Lundgren* en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 196, om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående utredning och förslag i fråga om lagstiftningsåtgärder i syfte att ogift man och kvinna, som sammanbott med varandra, må under vissa förutsättningar kunna av domstol förklaras för äkta makar.

Slutligen avlämnade herr *von Hofsten* en motion, nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 23, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 35 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin m. m.

Samtliga dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 15.

Till bordläggning anmälades:

lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 6, i anledning av väckt motion om förslag till ändrade lagbestämmelser i fråga om utlännings rätt att besitta fastighet i Sverige; och

nr 7, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträff-

Sande lagutskottets utlåtande nr 3 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående siktning av rågmjöl och förordning om viss sammansättning av rågbröd, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

Interpellation.

(Forts.)

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 2, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i vad angår jordbruksärendena;

nr 3, i anledning av väckta motioner om utförande av djupbörningar i Skåne och sydligaste delen av Halland; och

nr 4, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av kronodomäner.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Eriksson* i Arboga under 2 dagar fr. o. m. den 22 febr.,

» <i>Jönsson</i> i Mårdslycke	» 8	»	» 21	»
» <i>Beckman</i>	» 3	»	» 23	»
» <i>Rydén</i> i Malmö	» 5	»	» 22	»
» <i>Persson</i> i Västervik	» 5	»	» 21	»
» <i>Vennerström</i>	» 2	»	» 22	»
» <i>Lundgren</i>	» 6	»	» 22	» och
» <i>Bengtsson</i> i Kullen	» 5	»	» 24	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,31 e. m.

In fidem
Per Cronvall.